

KAUNO TAPYTOJŲ KŪRYBA LIETUVOS MUZIEJUOSE 1978–1994 m.

Kristina Civinskienė

LIETUVOS KULTŪROS TYRIMŲ INSTITUTAS

Saltoniškių g. 58, LT-08105 Vilnius

Kristina.Civinskiene@gmail.com

Straipsnyje analizuojama muziejinių įsigijimų politika ir Kauno tapytojų kūrinių paplitimas dviejuose didžiausiuose Lietuvos muziejuose, skirtuose vaizduojamajam menui, tai yra Nacionaliniame M. K. Čiurlionio ir Lietuvos dailės muziejuose. Jų kolekcijų formavimas „pagal rinkinių svarbą“ 1995 m. įgavo nacionalinės kolekcijos apibrėžimą. Tai reiškė, kad šie valstybiniai muziejai orientavosi į nacionalinės vertės vaizduojamojo meno kūrinių rinkimą. Straipsnyje atskleidžiama, kaip šalia oficialiai suformuotos muziejinių įsigijimų politikos veikė muziejaus vidinės kūrinių komplektavimo strategijos, tai 1978–1994 m. M. K. Čiurlionio dailės muziejui leido suformuoti specifinę Kauno dailės kolekciją.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: kolekcija, nacionalinis, muziejų statusas, kūrinių įsigijimo sistema.

Muziejų kolekcijų formavimo problema menotyrininkų akiratyje atsirado Nacionalinės dailės galerijos poreikio kontekste. XX–XXI a. sandūroje akcentuojant kūrinių patekimo į muziejų sumažėjimą, buvo atkreiptas dėmesys į pasikeitusią kūrinių įsigijimo tvarką. 1999–2003 m. Lietuvos dailininkų sąjungos organizuotu parodų ciklu *Nežinoma XX a. paskutiniojo dešimtmečio dailė* siekta parodyti, kaip pasikeitus politinei ir kultūrinei santvarkai, instituciniams modeliams, Lietuvos dailės muziejai nebepajėgė formuoti šiuolaikinės dailės kolekcijos.

Pagrindinė šio straipsnio problema skirta muziejinių įsigijimų politikai paskutiniaisiais sovietmečio dešimtmečiais ir nepriklausomybės pradžioje bei realiam

jos vykdymui. Analizuojamas Kauno tapytojų kūrinių kolekcionavimas. Ši atvejo studija yra dalis tyrimo, skirto Kauno tapytojų kūrybos paplitimui viešoje ir privačioje erdvėje paskutiniuju sovietmečio dešimtmečiu ir nepriklausomybės pradžioje. Straipsnyje tiriami Kauno tapytojų kūrybos įsigijimai oficialiose kūrinių vertinimo institucijose, tai yra vaizduojamojo meno muziejuose, kurie paveikslus pirko kaip kultūrinių palikimą. Ilgainiui toks kolekcijos formavimas „pagal rinkinių svarbą“ „Lietuvos Respublikos muziejų įstatyme“ 1995 m. įgavo nacionalinės kolekcijos apibrėžimą¹. 1997 m. nacionalinio muziejaus statusas

¹ Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas, 1995 06 08, Nr. I-930 (įsigaliojo nuo 1995 06 29; Nauja redakcija – nuo 2003 06 20,

buvo suteiktas M. K. Čiurlionio dailės ir Lietuvos TSR dailės muziejams². Tai reikštų, kad dar būdami valstybiniais muziejais, jie orientavosi į nacionalinės vertės vaizduojamojo meno kūrinių rinkimą. Menotyrininkų sutarimu, kūrinio buvimas muziejuje hipotetiškai gali išreikšti nacionalinės kolekcijos prioritetus³. Taigi straipsnyje bus apžvelgta, kokiomis sąlygomis ir dėl kokių priežasčių Kauno tapytojų kūrinių įsigijo šie du nacionaliniai muziejai.

Tiriamų Kauno dailininkų darbų pagrindą sudaro XX a. paskutiniais dešimtmečiais menotyrininkų dėmesio sulaukę autoriai, kurie buvo dažni parodų dalyviai, jų kūryba buvo aprašoma žiniasklaidoje: savaitraštyje *Literatūra ir menas*, žurnaluose *Pergalė*, *Kultūros barai*, laikraštyje *Kauno tiesa* (nuo 1992 – *Kauno diena*), savaitraščiuose *Šiaurės Atėnai* (nuo 1990), *7 meno dienos* (nuo 1992). Šių dailininkų kūriniai, kaip atspindintys modernizmo tradicijos tąsą, 1998 m. buvo pradėti eksponuoti Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus XX a. antros pusės lietuvių dailės ekspozicijoje Paveikslų galerijoje⁴. Kauniečiais dailininkais laikomi tie, kurie gimė mieste ar netoli jo ir savo kūrybinį kelią susiejo su Kauno miestu. Vadovaujantis XX a. antros pusės Lietuvos moderniosios dailės ekspozicijos pavyzdžiu muziejuje, tokie tapytojai yra Adolis Jonas Krištopaitis (1925–2000), Povilas Ričardas Vaitiekūnas (g. 1940)⁵, Antanas Mar-

tinaitis (1939–1986), Laima Drazdauskaitė (g. 1947), Vytautas Povilaitis (1927–2009), Valerija Ostrauskienė (1927–1997)⁶. Kita kauniečių tapytojų kūrinių grupė buvo eksponuojama 2000–2006 m. veikusioje *Lūžio kartos ir jos mokytojų* ekspozicijoje⁷. Šių darbų autoriai – XX a. 9 deš. jaunoji menininkų karta, po studijų Vilniuje grįžusi į Kauną: Eugenijus Varkulevičius (g. 1956), Eglė Velaniškytė (g. 1958), Audronė Petrašiūnaitė (g. 1954), Arūnas Vaitkūnas (1956–2005), Pranas Griušys (g. 1955), Jonas Maldžiūnas (g. 1956). XX a. 9 deš. antroje pusėje kauniečių tapytojų gretas papildė Rimvidas Jankauskas-Kampas (1957–1993)⁸, Aušra Andziulytė (g. 1961), Elena Balsiukaitė-Brazdžiūnienė (g. 1958), Aušra Barzdukaitė-Vaitkūnienė (g. 1962), Judita Budriūnaitė (g. 1955), Rolandas Karalius (g. 1962), Arvydas Brazdžiūnas-Dusė (g. 1960). Prie tiriamų tapytojų darbų būtina priskirti ir galerijoje eksponuojamų kūrinių autorius: grupės „Angis“ narius kauniečius Mikalojų Šalkauską (1935–2002), Alfonsą Vilpišauską (g. 1945), Antaną Obcarską (g. 1958), Eimutį Markūną (g. 1959). Dėmesio objektu yra ir nesančių ekspozicijoje paveikslų autoriai, kurie XX a. 8–9 deš. aktyviai dalyvavo parodose, todėl menotyrininkų buvo minimi žiniasklaidoje, pavyzdžiui, Algimantas Julijonas Stankevičius (1933–2002), kartu su Antanu Martinaičiu bei Povilu Ričardu Vaitiekūnu tapęs bohemiško, modernistinio tapytojo simboliu, taip pat jo bendrapavardis

in: *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 53–1292), 9 straipsnis. Valstybiniai muziejai, valstybinių muziejų steigimas: „Pagal rinkinių svarbą, muziejaus veiklą, steigimo tvarką ir finansavimo šaltinius valstybiniai muziejai skirstomi į nacionalinius, respublikinius, apskrities, vietinius ir žinybinius“.

- 2 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl nacionalinio muziejaus statuso suteikimo“, 1996 07 19, Nr. 867, Vilnius.
- 3 „Net ir tada, kai hipotetinė kolekcija nėra vienprasmėiškai įkūnyta prestižinio muziejaus salėse, ji bent retoriškai siejama su modernaus valstybingumo poreikiais, o skirtingos institucijos įvairiais būdais stengiasi atskleisti tai, kas „svarbiausia“. Plačiau: Skaidra Trilupaitytė „Pamąstymai apie auksinę kolekciją“, in: *Dailė*, 2011, Nr. 2, p. 4–6.
- 4 Kol nebuvo Nacionalinės galerijos, Paveikslų galerijos ekspozicija atstojė dalį jos. Ekspozicijoje yra ne tik kauniečių dailininkų darbai.
- 5 P. R. Vaitiekūnas Kaune gyveno ir kūrė iki 1977-ųjų, paskui persikėlė į Vilnių, bet vis tiek laikomas kauniečiu.

- 6 Valerija Ostrauskienė gimė Anykščių rajone, tačiau jos kūrybinis ir profesinis gyvenimas prabėgo Kaune. Ji, kaip ir Adolis Krištopaitis, studijavo Kauno taikomosios ir dekoratyvinės dailės institute, taigi akivaizdžiai susidūrė su aukštojo ir žemojo meno priešprieša. Nepaisant to, jų darbų yra įsigiję muziejai, menotyrininkai jų kūryboje randa savitų modernizmo išraiškos elementų. Jų tapyba eksponuojama kaip modernizmo išraiškos pavyzdžiai.
- 7 *Lūžio kartos ir jos mokytojų* ekspozicija Kauno paveikslų galerijoje dabar laikinai dėl muziejaus rekonstrukcijos yra uždaryta. Ją sudarė XX a. 9 deš. jaunosios menininkų kartos, po studijų Vilniuje grįžusios į Kauną, bei jų mokytojų, dirbusių Kaune ir vėliau kartu įsitraukusių į bendrą veiklą su mokiniais, darbai.
- 8 Rimvidas Jankauskas-Kampas gimė Klaipėdoje, tačiau Kaune mokėsi St. Žuko dailės technikume, o po studijų Vilniaus dailės akademijoje vėl grįžo į Kauną, tapo grupės „Angis“ nariu.

Romualdas Antanas Stankevičius (1933–1991). Šis autorius domina kaip dėstytojas tuometiniame Kauno Stepo Žuko taikomosios dailės technikume, padaręs įtaką ne vienam dailininkui. XX a. 9 deš. intensyviai tapė ir dalyvavo parodose Jūratis Zalensas (g. 1952)⁹, Algimanta Stankutė (g. 1956)¹⁰, Violeta Juodzevičienė (g. 1953), Jonas Juodzevičius (g. 1947), Alfredas Šatas (1948–2014). Jų kūrinių yra privačiuose rinkiniuose, taigi įdomu, kiek jų turi įsigiję muziejai.

Menotyrininkai, tiriantys muziejų kolekcijas, didžiausią dėmesį kreipia į darbų kokybinę vertę dailės istorijos kontekste. Kūrinių patekimo į muziejų kelias labiau domina kitų mokslo sričių specialistus. Vertindami muziejų kolekcijų sudarymą, ekonominius ir socialinius dėsnius dažniausiai tyrinėja sociologai bei ekonomistai. Jie pastebi, kad meno rinkiniai muziejuose visiškai nepasiduoda meno rinkos tyrimams, nes, skirtingai nei kolekcininkai, muziejaininkai neatlieka arba neperžiūri kolekcijų ekonominio vertinimo¹¹. Muziejų kolekcijos formuojamos pagal visai kitokius nei meno rinkos principus. Tyrinėtojai atkreipia dėmesį į įstaigos vadovo vaidmenį formuojant rinkinius. Straipsnyje naudojuosi muziejinius įsigijimus ir aukcionų kainas tiriančių Wernerio W. Pommerehne ir Larso P. Feldo išvadomis, kuriose jie pastebi, kad kūriniai muziejuje įsigijami nesivadovaujant finansinėmis ir ekonominėmis kategorijomis,

o vienu iš pagrindinių dalykų yra specializavimasis komplektuojant istorinį kontekstą ar atskiro menininko darbus¹².

Tokioms specializuotoms muziejų formuojamoms kolekcijoms įtakos turėjo ir sovietmečiu bei prasidėjus Nepriklausomybei Lietuvoje veikusi kūrinių įsigijimo sistema. Straipsnyje analizuojamos aukščiau išvardytų dailininkų kūrinių įsigijimo priežastys ir sąlygos.

Tyrimo laikmečio ribas nubrėžia tam tikri kultūriniai faktoriai. 1978 m. Valstybinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus (dabar – Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus) atidarė filialą – Paveikslų galeriją. Joje iš karto pradėtos rengti kasmetinės jaunųjų Lietuvos dailininkų, Kauno dailininkų (atskirai tapytojų, skulptorių, grafikų) parodos. Po tokių grupinių ar rečiau personalinių parodų vykdavo Lietuvos TSR kultūros ministerijos, Dailės fondo ar respublikos muziejų centralizuoti kūrinių pirkimai. Tokiu būdu dailininkų darbai pateko į muziejus. Tiesa, toks kūrinių pirkimas po parodų vyko nuo pat Dailės fondo įsteigimo 1945 m. Atskaitos tašku pasirinkta Paveikslų galerijos įkūrimo data svarbi tuo, kad galerijoje ypač didelis dėmesys buvo skiriamas kauniečių menininkų parodoms. O tai hipotetiškai galėjo nulemti kūrinių paskirstymą po muziejus. Tyrimo pabaigos laiką apibrėžia kardinaliai pasikeitusi kūrinių vertinimo, įsigijimo, viešinimo ir populiarinimo tvarka. Po Nepriklausomybės paskelbimo kasmet vis mažėjo lėšų kūriniams įsigyti. Lietuvos dailės muziejus paskutinius kūrinius iš Kultūros ministerijos gavo 1993 m., M. K. Čiurlionio dailės muziejus – 1992 m. [1 lentelė]. Tyrimo laiko pabaigai pasirinkti 1994 m., kai abiem muziejams dar buvo skirta lėšų kūriniams įsigyti¹³.

9 *Lūžio kartos* ekspozicijoje buvo rodoma Jūračio Zalenso skulptūra, tačiau dailininkas taip pat ir tapė.

10 Algimanta Stankutė-Dargienė jau seniai nebetapo, dirba pedagoginį darbą, yra dekanu pavaduotoja VDA Telšių fakultete, tačiau ji yra minima tarp tų menininkų, kuriuos įtakojo Justino Mikučio filosofija, kartu su kitais bendrakursiais (A. Petrašiūnaite, E. Velaniškyte, E. Varkulevičiumi) po studijų 9 deš. paliko miestą ir persikėlė tapyti į kaimą, taip jie išreiškė nesuitikymą su tuometine dailininko padėtimi. Ji kaip 9 deš. jaunosios kartos tapytoja buvo menotyrininkų akiratyje. Plačiau: Jolita Mulevičiūtė, „Meninių principų pokyčiai devintojo dešimtmečio tapyboje“, in: *Šiuolaikinės lietuvių dailės horizontai*, Vilnius: Academia, 1992, p. 34–55.

11 Stuart Plattner, *High Art Down Home: An Economic Ethnography of a Local Art Market*, The University of Chicago Press, 1996, p. 15.

12 Werner W. Pommerehne, Lars P. Feld, „The Impact of Museum Purchase on the Auction Prices of Paintings“, in: *Journal of Cultural Economics*, 1997, vol. 21, issue 3, p. 253.

13 1994 m. M. K. Čiurlionio dailės muziejui kūrinių įsigijimui buvo skirta 65 000 Lt, Lietuvos dailės muziejui – 85 000 Lt; Lietuvos Respublikos kultūros ir švietimo ministerijos dailės kūrinių įsigijimo lėšų paskirstymo 1994 m. sąmata. Raštai išsiųsti 1994 02 M. K. Čiurlionio dailės ir Lietuvos dailės muziejams.

1 lentelė. Kultūros ministerijos paskirti XX a. antros pusės tapybos darbai M. K. Čiurlionio ir Lietuvos dailės muziejams 1978–1994 m.

Paintings of second half of 20th c., allocated by the Culture Ministry for M. K. Čiurlionis National Museum of Art and Lithuanian Art Museum in 1978–1994

Metai	ČDM	LDM
1978	75	70
1979	34	37
1980	53	73
1981	46	80
1982	13	48
1983	56	88
1984	23	73
1985	31	65
1986	45	66
1987	82	131
1988	21	115
1989	67	50
1990	21	23
1991	30	40
1992	1	18
1993	-	1
1994	-	-

Lentelė sudaryta remiantis LDM vyriausiosios fondų saugotojos Loretos Meškelevičienės atsiųsta kūrinių įsigijimo iš Kultūros ministerijos statistika bei ČDM tapybos kūrinių, sukurtų po 1950 m., 1978–1994 m. įsigijimo aktų duomenimis.

Tuo tarpu 1995 m. muziejų ataskaitose kūrinių įsigijimo sąmatos jau nebėra.

Kauniečių dailininkų kūrinių atsiradimo duomenys, gauti iš M. K. Čiurlionio dailės muziejaus kūrinių įsigijimo aktų ir Lietuvos dailės muziejaus rinkinių katalogo *Lietuvos tapyba (1940–1990)* elektroninės versijos¹⁴, tikslinti su LDM vyriausiosios fondų saugotojos L. Meškelevičienės atsiųsta informacija, parodo to paties miesto muziejaus ir dailininkų sąsajas. Ti-

14 Lietuvos dailės muziejaus rinkinių katalogas *Lietuvos tapyba (1940–1990)*, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-01-15], http://www.ldm.lt/dailininkai/K_Lietuvos_tapyba.htm.

riamų autorių darbų akivaizdžiai daugiau yra įsigijęs M. K. Čiurlionio dailės muziejus [2 lentelė].

Toks kauniečių dailininkų kūrinių pasiskirstymas po muziejus per 1978–1994 metus apima skirtingus Lietuvos istorijos etapus: sovietmetį, Lietuvos atgimimą¹⁵ ir Nepriklausomybės įtvirtinimą. Visais šiais etapais kūrinių įsigijimams įtakos turėjo tiek besikeičianti politinė, tiek finansinė Lietuvos situacija. Tuo pačiu formavosi ir kolekcijų komplektavimo tradicija.

Sovietmečiu kūrinių įsigijimo sistema pradėjo veikti nuo pat Dailės fondo, kurį įsteigė Lietuvos TSR tarybinių dailininkų sąjunga pagal TSRS sąjunginės respublikos dailės fondo tipinius nuostatus, gyvavimo pradžios 1945 m.¹⁶ Fondo centras įsikūrė Vilniuje. Tuo pačiu į jo sistemą buvo įtraukti ir didžiuosiuose miestuose įkurti „Dailės“ kombinatai, kurių centras buvo Kaune¹⁷.

Dailės fondas su kombinatais tapo svarbiu mechanizmu, organizuojant dailininkų kūrybinę veiklą. Fondo įstatuose buvo įrašyti įsipareigojimai „gerinti dailininkų materialinę ir kultūrinę padėtį“, taip pat akcentuotas dėmesys jauniems dailininkams¹⁸. Fondas organizavo parodas, rūpinosi dailės kūrinių pardavimu. Tai vyko dailės salonuose-parduotuvėse, organizuojant loterijas¹⁹, taip pat perkant kūrinius parodiniam fondui, kuriuos vežiodavo į parodas ar perduodavo kitoms kultūros įstaigoms. Alfonsas Andriuškevičius rašo, kad fondas užsiimdavo kūrinių

15 Atgimimo laikotarpiu laikomi 1987–1989 m., per kuriuos susikūrė nepriklausomos kultūros organizacijos, Sąjūdžio iniciatyvinės grupė (1988 06 03), 1989 m. įvyko Baltijos kelias, Sąjūdžio remiami kandidatai Lietuvos SSR Aukščiausiojoje Taryboje nulėmė 1990 m. kovo 11 d. valstybės atkūrimo akto priėmimą.

16 LTSR Liaudies Komisarų Tarybos nutarimas apie Dailės fondo ir kombinato „Dailė“ įsteigimą, fondo nuostatai. Chronologinės ribos 1945 01 29 – 1945 12 30, in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 350, ap. 1, b. 1 (14 l.).

17 Lietuvos TSR Liaudies Komisarų Tarybos nutarimas Nr. 35, in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 350, ap. 1, b. 1, l. 1.

18 Положение о республиканских художественных фондах Художественного Фонда Союза ССР, in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 350, ap. 1, b. 1, l. 8.

19 Dailės fondas kartu su Kultūros ministerija per 1963–1983 m. suorganizavo 10 loterijų.

2 lentelė. Kauniečių tapytojų kūriniai M. K. Čiurlionio ir Lietuvos dailės muziejuose, įsigyti 1978–1994 m.

Kaunas painters' works at M. K. Čiurlionis National Museum of Art and Lithuanian Art Museum, acquired in 1978–1994

Autorius	Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus	Lietuvos dailės muziejus
Andziulytė Aušra (g. 1961)	5	1
Balsiukaitė-Brazdžiūnienė Elena (g. 1958)	6	-
Barzdukaitė-Vaitkūnienė Aušra (g. 1962)	4	-
Budriūnaitė Judita (g. 1955)	2	2
Brazdžiūnas Arvydas-Dusė (g. 1960)	2	-
Drazdauskaitė Laima (g. 1947)	18	-
Griušys Pranas (g. 1955)	7	4
Jankauskas Rimvydas-Kampas (1957–1993)	3	-
Juodzevičienė Violeta (g. 1953)	-	1
Juodzevičius Jonas (g. 1947)	2	5
Karalius Rolandas (g. 1962)	1	-
Krištopaitis Adolis Jonas (1925–2000)	37	-
Maldžiūnas Jonas (g. 1956)	2	-
Markūnas Eimutis (g. 1959)	-	-
Martinaitis Antanas (1939–1986)	37	13
Obcarskas Antanas (g. 1958)	2	1
Ostrauskienė Valerija (1927–1997)	15	3
Petrašiūnaitė Audronė (g. 1954)	13	9
Povilaitis Vytautas (1927–2009)	21	-
Stankevičius Algimantas Julijonas (1933–2002)	11	5
Stankevičius Romualdas Antanas (1933–1991)	12	1
Stankutė Algimanta (g. 1956)	-	-
Šalkauskas Mikalojus (1935–2002)	9	2
Šatas Alfredas (g. 1948)	6	-
Vaitiekūnas Povilas Ričardas (g. 1940)	10	11
Vaitkūnas Arūnas (1956–2005)	17	2
Varkulevičius Eugenijus (g. 1956)	4	1
Velaniškytė Eglė (g. 1958)	9	5
Vilpišauskas Alfonsas (g. 1945)	5	1
Zalensas Jūratis (g. 1952)	4	-

Lentelė sudaryta remiantis Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus tapybos įsigijimo aktais, Lietuvos dailės muziejaus rinkinių katalogo *Lietuvos tapyba (1940–1990)* elektroninės versijos ir LDM vyriausiosios fondų saugotojos Loretos Meškelevičienės atsiųstais duomenimis.

Statement of the Art Fund for 1989

	Likutis 1989 01 01		įsigyta		realizuota		Perduota nemokamai		Likutis 1990 01 01	
	kiekis	suma	kiekis	suma	kiekis	suma	kiekis	suma	kiekis	suma
tapyba	785	378950	48	32650			17	6175	816	405425
grafika	7139	367569	527	34725			20	1350	7646	400944
skulptūra	190	154775	7	4300	1	600			196	158475
taikomasis menas	377	141212	69	40200	1	1300	105	48160	342	131952
scenografija	67	14200	3	1050					70	15250
dailėtyra	1	1000							1	1000
iš viso	8559	1057706	654	112925	2	1900	142	55685	9069	1113046

perpardavimu: „pavyzdžiui, mano senoji darbovietė – Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas – vienu metu iš Dailės fondo įsigijo gerų Petrulio, Stasiulevičiaus, Vaitiekūno, Švėgždos paveikslų“²⁰. M. K. Čiurlionio dailės muziejaus kūrinių įsigijimo aktuose yra įrašytos kūrinių kainos bei kūrinių įsigijimo pagrindas – „perduoda dailės fondas“. Kituose aktuose įrašyta „perduoda nemokamai“. Apie nemokamai perduodamus kūrinius patvirtina ir 1989 m. Dailės fondo ataskaita, saugoma Lietuvos literatūros ir meno archyve [3 lentelė]. Taigi fondas, iš dailininkų nupirkęs kūrinių, jais disponuodavo pagal savo poreikius – eksponuodavo parodose, o iki 1989 m. perduodavo ir kitoms kultūros institucijoms.

Dailės fondo veiklą subsidijavo TSRS dailės fondas. Steigiant jį buvo numatyta, kad „TSRS dailės fondo respublikinis skyrius yra laisvas nuo visų valstybinių mokesčių ir rinkliavos, o Respublikinio skyriaus piniginės lėšos susidaro iš TSRS Dailės fondo valdybos asignavimų“²¹. 1990 m. patvirtinus naujus Lietuvos dailininkų sąjungos fondo įstatus taip pat buvo numatyta, kad:

LDS fondas ir į jo sudėtį įeinančios įmonės, kaip sudėtinė LDS dalis, 1989 m. Lietuvos Ministrų tarybos sprendimu Nr. 164, atleistos nuo visų mokesčių, valstybinės ir kitų rūšių rinkliavų, mokamų į Respublikos biudžetą, nes dalis Lietuvos dailininkų sąjungos įmonių ir organizacijų pelno skiriama LDS bei skyrių išlaikymui, dailininkų kūrybinės ir parodinės veiklos organizavimui bei socialinei DS narių pagalbai²².

Taigi fondas, rūpindamasis dailininkų gerove bei jų kūrybos sklaida, tuo pačiu pildė ir muziejų saugyklas. Aktyvi jo veikla tęsėsi iki 1989 m., kai buvo nutarta fondą pertvarkyti, sujungiant jį su Lietuvos dailininkų sąjunga ir padarant struktūriniu sąjungos padaliniu. Visgi po Nepriklausomybės paskelbimo didėjant infliacijai, Lietuvoje nebuvo palankių ekonominių sąlygų jo veiklai. Fondas negalėjo atlikti savo funkcijų, todėl 1994 m. buvo uždarytas.

Kita institucija, reguliuojanti kūrinių įsigijimus, buvo LTSR kultūros ministerija²³. Ji, kaip ir fondas, užsakinėjo bei pirko kūrinius po dailininkų parodų ir skirstė juos muziejams. Meno reikalų valdybos prie

20 Andriuškevičius Alfonsas, Marcišauskytė-Jurašienė Jolanta, *Pro A. A. prizmę. Alfonsas Andriuškevičius kalbasi su Jolanta Marcišauskyte-Jurašiene*, Vilnius: Modernaus meno centras, 2013, p. 118.

21 LTSR Tarybinių dailininkų sąjungos statusas, TSRS Dailės fondo Lietuvos skyriaus nuostatai, in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 146, ap. 1, b. 18, l. 26.

22 Lietuvos dailininkų sąjungos fondo įstatai, 1990 05 26, in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 350, ap. 1, b. 950, l. 1.

23 1990–1993 m. – Lietuvos kultūros ir švietimo ministerija. 1994 m. atskirta Kultūros ministerija, o Švietimo ministerija tapo Švietimo ir mokslo ministerija.

4 lentelė. Kauno dailininkų tapybos darbų įsigijimų skaičius ir jų pagrindas M. K. Čiurlionio ir Lietuvos dailės muziejuose 1978–1994 m.

The number and grounds of acquiring Kaunas artists' paintings at M. K. Čiurlionis National Museum of Art and Lithuanian Art Museum in 1978–1994

		1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Andziulytė Aušra	ČDM 5												1KM 1MK	1KM	1MK	1MK		
	LDM 1														1KM			
Balsiukaitė- Brazdžiūnienė Elena	ČDM 6												1MK	1KM	1MK			
	LDM														3KM			
Barzdukaitė- Vaitkūnienė Aušra	ČDM 4												1MK	1KM	1MK	1KM		
	LDM																	
Budriūnaitė Judita	ČDM 2													1KM	1MK			
	LDM 2											1KM					1MK	
Brazdžiūnas Arvydas-Dusė	ČDM 2														1MK	1MK		
	LDM																	
Drazdauskaitė Laima	ČDM 18				5RK		4DF	1RK	1DF			1KM	1KM	3KM	1KM		1MK	
	LDM																	
Griušys Pranas	ČDM 7						1RK	1RK	1DF	1DF		1KM						
	LDM 4								1DF		1KM	2KM						
Jankauskas Rim- vydas-Kampas	ČDM 3														1MK	1MK	1MK	
	LDM																	
Juodzevičienė Violeta	ČDM																	
	LDM 1								1DF									
Juodzevičius Jonas	ČDM 2	1KM								1KM								
	LDM 5							1KM	4DF									
Karalius Rolandas	ČDM 1													1KM				
	LDM																	
Krištopaitis Adolis Jonas	ČDM 37		1KM 1RK	4MK	1KM 4RK	4RK 4MK	2RK	2RK	1RK 3KM 3DF	4DF	1MK	1DF	1KM					
	LDM																	
Maldžiūnas Jonas	ČDM 2												1KM			1MK		
	LDM																	

		1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Markūnas Eimutis	ČDM																	
	LDM																	
Martinaitis Antanas	ČDM 37		1KM	2RK	1RK 1KM	3RK		1RK 1KM	5DF		15 MK 1RK	1MK	5MK					
	LDM 13	1KM 1DF				1KM					1RK	9MK						
Obcarskas Antanas	ČDM 2										1KM					1MK		
	LDM 1											1KM						
Ostrauskienė Valerija	ČDM 15			3DF	2RK		1RK	1RK	2DF	1RK	1KM	2KM	2KM					
	LDM 3	2DF				1KM												
Petrašiūnaitė Audronė	ČDM 13						1RK	1RK		3DF		1KM	2KM	2KM	1MK	2MK		
	LDM 9							2KM	2KM	1KM	3KM				1KM			
Povilaitis Vytautas	ČDM 21	3RK	1KM	1DF 1KM	1RK	1RK	2RK	1RK 1MK		1MK	5RK 1KM		2KM					
	LDM																	
Stankevičius Algimantas Julijonas	ČDM 11				1RK	1RK							2KM	1KM	3MK	1MK		3MK
	LDM 5								1DF				4KM					
Stankevičius Romualdas Antanas	ČDM 12														11 MK			
	LDM 1											1KM						
Stankutė Algimanta	ČDM																	
	LDM																	
Šalkauskas Mikalojus	ČDM 9				1RK	1RK							2KM	1MK	3MK 1KM			
	LDM 2											1KM			1KM			
Šatas Alfredas	ČDM 6			1KM	1RK	2RK				1RK					1MK			
	LDM																	
Vaitiekūnas Povilas Ričardas	ČDM 10			1KM			1KM				2KF 2KM	1KM	2KM	1KM				
	LDM 11	1DF	1KM						1KM 2DF			3KM		3KM				
Vaitkūnas Arūnas	ČDM 17				1RK	2RK	1KM	1KM 2RK	1KM	1DF			2KM 3MK		1MK	2MK		
	LDM 2										1KM				1KM			
Varkulevičius Eugenijus	ČDM 4							1RK					2MK 1KM					
	LDM 1								1DF									

		1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Velaniškytė Eglė	ČDM 9						1RK	2RK		1KM	1KM	1KM		1MK 1KM		1MK		
	LDM 5							1KM			1KM	1KM			2KM			
Vilpišauskas Alfonsas	ČDM 5					1RK						1DF	1KM 1MK		1KM			
	LDM 1								1KM									
Zalensas Jūratis	ČDM 4				1RK	1RK	1RK				1KM							
	LDM																	

KM – Kultūros ministerija, DF – Dailės fondas, KF – Kultūros fondas, MK – Muziejinė komisija, RK – Respublikinė komisija

Lentelė sudaryta remiantis Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Tapybos ir parodų rengimo skyriaus kūrinių įsigijimo aktais bei Lietuvos dailės muziejaus vyriausiosios fondų saugotojos Loretos Meškelevičienės atsiųsta informacija.

Sutartiniais ženklais pažymėti trumpiniai parodo, koku būdu tiriamų dailininkų kūriniai pateko į muziejų.

Kultūros ministerijos kūrinių įsigijimo protokoluose rašoma, kad Respublikinės vaizduojamosios ir taikomosios dekoratyvinės dailės meno taryba įsigyti darbus siūlo ministerijai arba LTSR dailės fondui²⁴. Peržvelgus Kultūros ministerijos pirkimų statistiką, matyti, kad kūriniai muziejams buvo paskirstomi labai netolygiai [1 lentelė]. Daugiausia pirkti 1987–1988 m. Tarp jų buvo ir tyrimui pasirinktų autorių kūrinių, nors visgi daugiau kauniečių darbų M. K. Čiurlionio dailės muziejui ministerija paskyrė 1989–1990 m. [4 lentelė].

Paskelbus Nepriklausomybę buvo įkurta Kultūros ir švietimo ministerija, veikusi 1990–1994 m. Per šį laiką tik 1991 m. kūrinių pirkimo intensyvumas dar liko panašus į ankstesnių metų, tačiau perkama buvo vis mažiau, o 1994 m. nenupirkti nė vieno kūrinio.

Trečias kūrinių įsigijimo kelias buvo pačių muziejų gautos lėšos iš Kultūros ministerijos. Tačiau tokiu būdu kolekcijos formavimas buvo apribotas vaizduojamosios dailės pirkimų įsakymu, skelbiančiu apie kelių skirtingų institucijų sprendimą leisti muziejui įsigyti kūrinius²⁵. Iki XX a. 8 deš. pabaigos vaizduoja-

mosios dailės įsigijimus lemdavo Respublikinė dailės, teatro ir muzikos palikimo vertinimo ekspertų komisija. Nuo 1981 m. ekspertų komisijos atsiskyrė pagal meno rūšis ir, pavyzdžiui, tapybos kūrinių pirkimus svarstė Respublikinė vaizduojamosios ir taikomosios dekoratyvinės dailės taryba, o nuo 1988 m. – Respublikinė vaizduojamosios dailės ekspertų komisija²⁶. Nepaisant to, kokie buvo komisijų pavadinimai (toliau tekste šios komisijos bus vadinamos tiesiog Respublikinėmis), vaizduojamosios dailės pirkimų sprendimus lėmė Meno reikalų valdybos Dailės skyriaus viršininko, Muziejų ir kultūros paminklų apsaugos vadybos viršininko, dviejų dailės muziejų (Lietuvos dailės ir M. K. Čiurlionio) direktorių bei skyrių vadovų, restauratorių balsai bei konsultantų iš kitų muziejų, jų skyrių vadovų, menotyrininkų patarimai. Tokia 22 narių komisijos ir konsultantų sudėtis kultūros ministro

muziejinio darbo klausimais (1951–1954), in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 342, ap. 1, b. 104.

26 Duomenys gauti iš M. K. Čiurlionio dailės muziejaus kūrinių įsigijimo protokolų; Meno reikalų valdybos Respublikinės vaizduojamosios ir taikomosios dekoratyvinės dailės meno tarybos protokolų; Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 342. Už padėtas surūšiuoti kūrinių pirkimo muziejuje komisijas dėkinga Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Rinkinių apskaitos sektoriaus vadovei Ramintai Cinelienei.

24 Respublikinės vaizduojamosios ir taikomosios dekoratyvinės dailės meno tarybos protokolai 1985 01 15 – 1985 12 20, in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 342, ap. 1, b. 3697.

25 Lietuvos TSR kultūros ministerija, Kultūros-švietimo įstaigų valdyba. Bibliotekų ir muziejų skyrius. Įsakymai ir instrukcijos

buvo patvirtinta 1979 m.²⁷. Iki tol komisijos dirbo be muziejaus darbuotojų (išskyrus muziejų direktorius). Šiuo ministro įsakymu Lietuvos dailės ir M. K. Čiurlionio dailės muziejų fondų poreikius atstovavo po šešis asmenis. Tiesa, komisijoje dalyvavusi Fondų komplektavimo skyriaus vadovė buvo iš Lietuvos dailės muziejaus. Ji atliko sekretorės pareigas. Šio muziejaus direktorius buvo ir komisijos pirmininkas. Tuo tarpu M. K. Čiurlionio dailės muziejaus šiuolaikinės dailės interesus komisijoje gynė Paveikslų galerijos vedėjas. Visgi nuo XX a. 8 deš. pabaigos padidėjusį muziejaus atstovų skaičių komisijoje galima sieti su bandymu muziejų kolekcijose išvengti atsitiktinumų.

Tikslingai rinkinių komplektacijai padėjo ir muziejuose veikusios Muziejinės reikšmės daiktų pirkimo komisijos. 1981 m. M. K. Čiurlionio dailės muziejuje buvo Kauno valstybinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus eksponatų užpirkimo komisija, nuo 1987 m. – Fondų-muziejinės reikšmės daiktų pirkimo komisija, o 1992 m. – Šiuolaikinės dailės kūrinių įsigijimo komisija. Lietuvos dailės muziejuje veikė Fondų-muziejinės reikšmės daiktų pirkimo komisija. Visas jas toliau tekste vadinsiu vienu pavadinimu Muziejinė komisija. Komisijų sudėtis, kurias sudarė jau tik 4–6 muziejaus atstovai – vyr. fondų saugotoja, skyrių vadovai, tvirtino tik muziejaus direktorius. Tai reiškė didesnę perkamų kūrinių pasirinkimo autonomiją.

Kokias iš tokios kūrinių įsigijimo sistemos galima daryti išvadas? Pirmiausia, kad Kultūros ministerijos bei Dailės fondo pirktų dailės kūrinių paskirstymai muziejams buvo nekvestionuojami. Šiose pirkimų komisijose nedalyvaudavo nė vienas muziejaus atstovas²⁸. Tai gi Respublikinių komisijų sprendimai leido tenkintis

tuo, ką pavykdavo gauti, na o Muziejinių komisijų dėka muziejai įsigydavo tuos kūrinius, kurių norėjo.

Respublikinių komisijų darbas buvo aktyvus iki atgimimo pradžios – 1987 m., kai įvyko paskutinis pirkimas [4 lentelė]. Nuo to laiko padaugėjo Muziejinių komisijų įsigijimų. Tokių komisijų veiklos pasikeitimą galima susieti ne tik su ministerijos skiriamų lėšų kūrinių įsigijimams sumažėjimu, bet ir skirtinga muziejų buhalterine sistema. M. K. Čiurlionio dailės muziejus buvo įtrauktas į Kauno miesto kultūros įstaigų centralizuotą buhalteriją²⁹. Nuo 1987 m. jis ėmė aktyviau pirkti kūrinius iš sutaupyty kitų įstaigų pinigų. Tokia specifinė finansavimo situacija jau veikė tyrimo laikotarpio pradžioje ir tęsėsi iki 1990 m. Tai tapo pagrindiniu privalumu įsigyjant kūrinius. Muziejaus direktorius Osvaldas Daugelis pasakojo:

mūsų muziejaus skirtumas nuo Lietuvos dailės muziejaus tai, kad mes turėjome centralizuotą kultūros įstaigų buhalteriją. Kiti Kaune esantys muziejai ne visada išnaudodavo skirtas lėšas įsigijimams. Pavyzdžiui, IX fortas neturėjo ką pirkti. Ir mes metų gale galėdavome įsigyti eksponatų. <...> Eidavom per dailininkų dirbtuves pirkti darbų Parodiniam skyriui. Kitaip tie sutaupyti pinigai būtų grįžę į biudžetą³⁰.

1990 m. kultūros įstaigų finansavimas pasikeitė, ir M. K. Čiurlionio dailės muziejus, kaip ir Lietuvos dailės muziejus, kūrinius pirko jau tik iš atskirai konkreitiems muziejams skirtų lėšų.

Atgimimo laikotarpiu atsirado dar vienas kūrinių patekimo į muziejus būdas. 1987 m. buvo įsteigtas nevyriausybinis Lietuvos kultūros fondas, turėjęs tikslą

27 Lietuvos TSR kultūros ministerijos įsakymas Nr. 501, 1979 11 23, in: Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Rinkinių apskaitos archyvas.

28 LTSR Dailės fondo Užpirkimo komisijos vaizduojamosios dailės posėdžių protokolai 1978–1989, in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 350; Respublikinės vaizduojamosios ir taidomosios dekoratyvinės dailės meno tarybos protokolai 1978–1989, in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 342.

29 Kaune esančių bibliotekų, literatūros bei dailės muziejų finansavimas buvo sujungtas į centralizuotą buhalteriją. Kristinos Civinskienės interviu su buvusiu M. K. Čiurlionio dailės muziejaus vyr. buhalterė Pelagėja Stonkiene, 2013 11 28, in: K. Civinskienės archyvas [CD-ROM].

30 Kristinos Civinskienės interviu su M. K. Čiurlionio dailės muziejaus direktoriumi Osvaldu Daugeliu, 2013 11 22, in: K. Civinskienės archyvas [CD-ROM].

atgaivinti ir saugoti istorinę atmintį. Šis fondas buvo vienas dailės aukcionų pradininkų 1988 m. Pirmasis aukcionas vyko Vilniuje, o po dviejų mėnesių aukcionas, skirtas Laisvės paminklo atstatymui, – Kaune, Menininkų namuose³¹. Kultūros fondas taip pat įsigijo kūrinių, kuriuos 1987–1990 m. perdavė M. K. Čiurlionio dailės muziejui. Tarp rinktų detalių duomenų apie kauniečių dailininkų kūrinių įsigijimus Lietuvos dailės muziejuje Kultūros fondo nėra. Peršasi išvada, kad jis įsigytus dailininkų darbus muziejams paskirstė pagal dailininkų sąsajas su miestais.

Kūriniai muziejams buvo ir dovanojami. Tiesa, sovietmečiu to nepasitaikydavo. Dažniau tai darydavo išėivijos dailės atstovai. Tik prasidėjus nepriklausomybei ir sumažėjus kūrinių įsigijimams skiriamų lėšų, darbus ėmė dovanoti ir šiuolaikiniai Lietuvos dailininkai.

Analizuojant kauniečių kūrinių paplitimą dviejuose muziejuose, jų įsigijimo pagrindas parodo, jog absoliučią daugumą Lietuvos dailės muziejaus įsigijimų sudarė Kultūros ministerijos ir Dailės fondo paskyrimai [4 lentelė]. Iš visų 67 turimų kauniečių tapybos darbų tik vieną muziejus pirko rekomendavus Respublikinei ir dešimt Muziejinei komisijoms. Tai buvo dviejų autorių – Antano Martinaičio ir Juditos Budriūnaitės – kūriniai. Tuo tarpu į M. K. Čiurlionio dailės muziejų 264 tiriamų kauniečių dailininkų paveikslai pateko visais aukščiausiai aprašytais būdais – paskirti Kultūros ministerijos, perduoti Dailės bei Kultūros fondų, pirkti Respublikinės bei Muziejinės komisijų. Kultūros ministerijos, Dailės ir Kultūros fondo paskyrimų šis muziejus gavo 108 – kur kas daugiau nei Lietuvos dailės muziejus.

Daugelis apklaustų dailininkų patvirtino, kad kūrinių buvimas muziejuje, neišskiriant konkrečiau M. K. Čiurlionio dailės ar Lietuvos dailės, jiems yra svarbus kaip jų kūrybos pripažinimo garantas³². Tokiu

pripažinimu Lietuvos dailės muziejuje gali džiaugtis Andziulytė, Budriūnaitė, Griušys, Juodzevičienė, Juodzevičius, Martinaitis, Obcarskas, Ostrauskienė, Petrašiūnaitė, A. J. Stankevičius, Šalkauskas, Vaitiekūnas, Vaitkūnas, Varkulevičius, Velaniškytė, Vilpišauskas. Šių autorių kūrinių skirtingas skaičius pateko į muziejų iki 1991 m. [4 lentelė]. Daugiausia (9) Kultūros ministerija skyrė Petrašiūnaitės darbų.

Iki tų pačių metų pabaigos Kultūros ministerija bei Dailės ir kultūros fondas M. K. Čiurlionio dailės muziejui paskyrė šių, aukščiau išvardytų, ir dar devynių autorių – Barzdukaitės-Vaitkūnienės, Drazdauskaitės, Karaliaus, Krištopaičio, Maldžiūno, Povilaičio, Šalkausko, Šato, Zalenso – paveikslus. Tokie faktai perša išvadą, kad ministerijoje skirstant kūrinius buvo atsižvelgta į dailininkų ir muziejų sąsajas su miestu. Tai iškalbingai iliustruoja jos bei Dailės fondo beveik vienodas Vaitiekūno kūrinių kiekis paskirtas abiem muziejams. Per tiriamą laikotarpį M. K. Čiurlionio dailės muziejus jų gavo dešimt, Lietuvos dailės muziejus – vienuolika. Dailininkas 1977 m. persikėlė į Vilnių, iki tol spėjęs Kaune sukurti apie save legendą, taigi tarsi įgavęs dviejų miestų „pilietybę“³³.

Menininkų ir miesto ryšius tikriausiai sustiprino ir 1978 m. Kaune atidaryta Paveikslų galerija, kurioje, kaip minėta, daug parodų buvo skirta Kauno dailininkams. Po jų vykdavo centralizuoti kūrinių pirkimai. Pastebima, kad Krištopaičio bei Povilaičio darbų Lietuvos dailės muziejuje tiriamuoju laikotarpiu nėra, tačiau muziejus jų turi. Kaip matyti kataloge *Lietuvos tapyba (1940–1990)*, šešis Krištopaičio kūrinius³⁴ Lietuvos dailės muziejus įsigijo 1961–1971 m., septynis Povilaičio – 1958–1968 m.³⁵. Ministerijos bei Dailės

Laima Drazdauskaite, 2012 03 13, in: K. Civinskienės archyvas [CD-ROM].

31 „Dailės aukcionas Kaune – balandžio 23-įją“, in: *Kauno tiesa*, 1988 04 10; „Dėmesio! Aukcionas!“, in: *Kauno tiesa*, 1988 12 16.

32 Kristinos Civinskienės interviu su Alfonsu Vilpišausku, 2012 07 12; Egle Velaniškyte, 2012 07 28; Eugenijumi Varkulevičiumi, 2012 07 17; Aušra Vaitkūniene, 2012 07 27; Audrone Petrašiūnaite, 2012 07 26; Rolandu Karaliumi, 2012 11 20;

33 Rašytiniuose bei žodiniuose liudininkų prisiminimuose Ričardas Vaitiekūnas yra siejamas su dailininkais, jo bičiuliais Antanu Martinaičiu, Algiu Stankevičiumi.

34 *Lietuvos tapyba (1940–1990)*, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-01-15], http://www.ldm.lt/dailininkai/Tapyba_19401990_K.htm.

35 *Ibid.*, [žiūrėta 2014-01-15], http://www.ldm.lt/dailininkai/Tapyba_19401990_P.htm.

fondo paskyrimai Lietuvos dailės muziejui kaip tik baigėsi, kai M. K. Čiurlionio dailės muziejus atidarė savo padalinį – Paveikslų galeriją. Per 1979–1989 m. ministerija bei Dailės fondas M. K. Čiurlionio dailės muziejui nupirko keturiolika Krištopaičio ir šešis Povilaičio kūrinius.

Taigi statistiniai Kultūros ministerijos bei Dailės fondo paskirstymų muziejams duomenys leidžia daryti išvadą, kad tiriamuoju laikotarpiu Kauno paveikslų galerijoje rengiamos parodos paskatino kūrinių pirkimą, orientuotą į specifinės kolekcijos rinkimą.

Iš tiesų sovietmečiu muziejai neturėjo suformulavtos individualios rinkinių komplektavimo misijos. Ji visiems muziejams buvo panaši, įtraukianti pagrindinę veiklą – „kaupti, saugoti, restauruoti, tirti, eksponuoti bei populiarinti materialines ir dvasines kultūros vertybes bei gamtos objektus“³⁶. Visgi kūrinių pirkimas M. K. Čiurlionio dailės muziejuje, vadovaujantis Respublikinės bei Muziejinės komisijų nutarimais, rodo sąmoningą kauniečių dailininkų kūrybos rinkimą, atsižvelgiant į jau turimus muziejaus rinkinius. Tiriamų kauniečių dailininkų kūrinių Respublikinė komisija nupirko 70, Muziejinė – 86. Kaip pasakojo muziejaus direktorius Osvaldas Daugelis:

fondų saugotoja vykdavo į ministeriją referuoti dėl kolekcijos ir kokių kūrinių reiktų tolesniam jos formavimui³⁷.

Turimų lietuvių autorių kūrinių pagrindą M. K. Čiurlionio dailės muziejuje sudarė Kauno meno mokyklos, arsininkų kūriniai, surinkti muziejaus įkūrėjo Pauliaus Galaunės nuo 1921 m. Viename iš 1936 m. spalio 22 d. paskelbto Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus (tai pirmasis dabartinėje vietoje stovinčio M. K. Čiurlionio

36 Tokios bendrosios muziejaus, muziejinės vertybės ir rinkinio nuostatos buvo perkeltos ir į 1995 m. Lietuvos Respublikos muziejų įstatymą, 1995 06 08, Nr. I–930.

37 Kristinos Civinskienės interviu su M. K. Čiurlionio dailės muziejaus direktoriumi Osvaldu Daugeliu, 2013 11 22, in: K. Civinskienės archyvas [CD-ROM].

dailės muziejaus pavadinimas)³⁸ Meno skyriaus statuto punktų rašoma, jog Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus Meno skyrių sudaro: „M. K. Čiurlionies ir kitų Lietuvos menininkų kūriniai“³⁹. Atsižvelgiant į Lietuvos politinę situaciją, Lietuvos menininkais tarpukariu tapo Kauno meno mokyklos mokytojai ir mokiniai. Taip buvo nubrėžtos šiuolaikinių dailininkų, susijusių su Kaunu, rinkinio formavimo gairės.

Analizuojamu laikotarpiu M. K. Čiurlionio dailės muziejui vadovavo Petras Stauskas (1951 03 15 – 1988 03 15)⁴⁰, Malvydas Sakalauskas (1988 03 15 – 1992 03 01)⁴¹, nuo 1992 03 01 – Osvaldas Daugelis. Iš tiesų jų muziejaus rinkinio formavime galima išvelgti didesnę dėmesį kauniečių menui.

Pagal muziejų kolekcijų tyrinėtojų teoriją⁴², įstaiigos vadovo vaidmuo yra svarbiausias formuojant rinkinius. W. Pommerehne ir P. L. Feldas teigia, kad:

viešųjų muziejų direktoriams svarbiau yra surengti nupirktų kūrinių parodas. Tokios parodos didina muziejų žinomumą, stiprina direktoriaus prestižą ir didina kuratorių karjeros galimybes⁴³.

M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinio sudarymą, orientuotą į kaunietišką palikimą, galima susieti

38 Oficiali M. K. Čiurlionio dailės muziejaus įkūrimo data yra 1921 12 14, kai buvo paskelbtas M. K. Čiurlionio vardo galerijos įstatymas. 1931 m. buvo priimtas naujo muziejaus pastato projektas, pagal kurį po vienu Vytauto Didžiojo muziejaus stogu glaudėsi Kultūros ir Karo muziejai. 1936 m. buvo reglamentuota dviejų atskirų Kultūros ir Karo muziejų veikla, struktūra, pavaldumas. Plačiau žr.: Miglė Banytė, „Svajonės pildosi“, in: *Istorijos štrichai. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus 1921–2011*, sud. Daina Kamarauskienė, Kaunas, 2011, p. 41.

39 Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus Meno skyriaus statutas, 1936 10 22, in: Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Fototekos ir dokumentacijos skyriaus archyvas.

40 Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Fototekos ir dokumentacijos skyriaus archyvas, Atleistų darbuotojų bylos, ap. Ž 3, b. 32.

41 Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Fototekos ir dokumentacijos skyriaus archyvas, Atleistų darbuotojų bylos, ap. Ž 3, b. 45.

42 Werner W. Pommerehne, Lars P. Feld, *op. cit.*, p. 253.

43 *Ibid.*

su muziejui vadovavusių direktorių nuostatomis. Pirmasis direktorius, tęsęs Galaunės tradiciją remti vietinius dailininkus, buvo P. Stauskas. Tai pasireiškė ne tik perkant kūrinius, bet ir muziejuje įdarbinant pačius dailininkus. Jis naudojo savo autoritetu, įgytu išskirtinės biografijos dėka (per klaidą buvo išvežtas į Sibirą, paskui mobilizuotas į 16 lietuviškąją diviziją, 1951 m. tapo muziejaus direktoriumi⁴⁴). Didelė dalis Stausko bendraamžių kauniečių dailininkų kūrinių buvo įgyta iki aprašomo tyrimo laiko pradžios, tačiau ir nuo 1978 m. nemažai autorių sulaukė jo dėmesio. Vienu tokiu buvo Krištopaitis (buvęs Antrojo pasaulinio karo dalyvis). Jis kaip tik tuo metu pradėjo dirbti M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Paveikslų galerijos Ekspонатų konservavimo ir profilaktikos skyriaus vedėju⁴⁵. Galima sakyti, kad direktorius Krištopaičiui, baigusiam Kauno taikomosios ir dekoratyvinės dailės institutą, atvėrė kelią realizuoti save kaip dailininką. Kūrybos pradžioje patyręs įvairių įtakų, dailininkas akivaizdus modernizmo link pasuko 7 deš. pabaigoje. Dėl to, kaip jis pats pasakojo 2000 m.: „kai kada oficialioji meno taryba prikišdavo „formalizmo“ arba „estetizmo“ apraiškas mano kūryboje“⁴⁶ ir apribodavo dalyvavimą parodose. Iš tiesų pagrindinės Krištopaičio dailės parodos įvyko Kaune, M. K. Čiurlionio dailės muziejuje⁴⁷. Dalyvavimas parodose buvo svarbus tiek dėl pripažinimo, tiek dėl tikimybės, kad bus nupirtas kūrinys. Iš

44 Viena išsamiausių Petro Stausko biografijų aprašyta: Marija Macijauskienė, „Kas jau padaryta, tai padaryta“, in: *XXI amžius*, [interaktyvus], Nr. 76 (1768), 2009 10 28, [žiūrėta 2014-01-15], http://www.xxiamzius.lt/numeriai/2009/10/28/atmi_01.html.

45 Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Fototekos ir dokumentacijos skyriaus archyvas. Atleistų darbuotojų bylos, ap. Ž 3, b 15.

46 Violeta Jasevičiūtė, „Dailininkas Adolis Jonas Krištopaitis“, in: *Ziemgala*, [interaktyvus], 2000/1, [žiūrėta 2014-01-15], <http://www.ziemgala.lt/lt/zurnalas-ziemgala/ziemgala-20001/dailininkas-adolis-jonas-kristopaitis>.

47 Pirmoji personalinė J. Krištopaičio paroda įvyko 1964 m., vėliau 1972, 1985 (ši paskui buvo perkelta į Šiaulių parodų rūmus), 1995 bei 2000 m. Grupinėse įvairioms progoms skirtose parodose Kauno paveikslų galerijoje Krištopaitis dalyvavo 1982, 1983, 1984, 1985 bei 1988 m.; Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Paveikslų galerijos parodų archyvas.

37 tiriamuoju laikotarpiu įsigytų Krištopaičio kūrinių 23 buvo nupirkti muziejaus (14 – Respublikinės komisijos, 9 – Muziejinės komisijos) vadovaujant Stauskui, kiti buvo paskirti Kultūros ministerijos ir Dailės fondo.

Tuo laiku dažnų parodų dėka M. K. Čiurlionio dailės muziejus papildė rinkinius ir Martinaičio kūrinių. Stebint šio dailininko kūrinių pasiskirstymą tarp Vilniuje ir Kaune esančių muziejų, atrodo, kad dėl jo darbų vyko varžytuvės ar konkurencija. Iš ministerijos M. K. Čiurlionio dailės muziejus gavo tik 3 Martinaičio darbus (1979, 1981 ir 1984). 1985 m. penkis darbus muziejui perdavė Dailės fondas. Likusi didžioji kūrinių dalis buvo nupirktą Muziejinės (21) ir Respublikinės (8) komisijų sprendimu. Reikia pastebėti, kad M. K. Čiurlionio dailės muziejus Martinaičio kūrinius pirkė ir iki jo mirties. Iki 1985 m. šis muziejus jau turėjo 15 autoriaus darbų, tarp kurių 7 įsigijo Muziejinės ir Respublikinės komisijų sprendimu. Po autoriaus mirties didžioji dalis palikimo buvo įsigyta 1987 m. dėka Muziejinės (15) ir Respublikinės (1) komisijų. Paskutinį kartą nupirkti 5 Martinaičio darbai, tai – Muziejinės komisijos 1989 m. sprendimas.

Gana gausiai Martinaičio kūriniai buvo perkami dėl paties autoriaus aktyvaus dalyvavimo parodose Kaune, M. K. Čiurlionio dailės muziejuje. Įprastai ministerija darbus pirkdavo po respublikinių parodų, kuriose dalyvaudavo daug autorių, tuo tarpu muziejus – ir po personalinių. Taip įvyko po 1980 m. Martinaičio personalinės parodos. Respublikinė komisija M. K. Čiurlionio dailės muziejui įgijo du jo darbus. Po dailininko mirties Kauno paveikslų galerijoje buvo surengtos jo personalinės parodos 1987 ir 1989 m.⁴⁸. Po jų muziejus įsigijo 21 darbą (Muziejinė komisija –

48 Antano Martinaičio personalinės parodos Kauno paveikslų galerijoje: 1980 04 23 – 05 12; 1987 06 19 – 08 10; 1989 06 08 – 09 04. Grupinės parodos: 1983 11 25 – 12 18 Kauno dailininkų vaizduojamoji dailė; 1984 07 06 – 07 30 Respublikinė liaudies meno paroda, skirta pergalės Didžiamajame Tėvynės kare 40-mečiui; 1984 12 07 – 1985 01 06 Kauno dailininkų vaizduojamosios dailės paroda, skirta tarybinės liaudies pergalės Didžiamajame Tėvynės kare 40-mečiui; Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Paveikslų galerijos parodų archyvas.

20 ir – Respublikinė – 1). Taigi šio dailininko kūriniai didžia dalimi į muziejų pateko inicijuotų parodų ir muziejinių pirkimų, kurių sprendimams pritarė direktorius Stauskas, dėka. 1976 m. buvusi šio muziejaus M. K. Čiurlionio skyriaus vadovė Rūta Purvinaitė⁴⁹ pasakojo apie tokius svarstymus:

Prisimenu, kaip pasiūliau Martinaitį, kuris tada dar buvo ne visai įdomus. Tokį darbą – lyg natūrmortas, lyg kambarys, prisimenu. Jam tada tai buvo didžiulis paskatinimas⁵⁰.

Purvinaitė kalbėjo apie 1980 m. Respublikinės komisijos pirkimą po personalinės Martinaičio tapybos darbų parodos. Tuo metu buvo įsigyti 2 dailininko darbai, vienas iš jų Purvinaitės minimas *Senosios Tairalienės kambarys* (1974, drb., al., 89 × 117 cm).

Tuo tarpu Lietuvos dailės muziejus 3 Martinaičio darbus gavo iš Kultūros ministerijos ir Dailės fondo. Tai iliustruoja Martinaičio kūrybos įvertinimą – kaip saugotiną muziejuje. Tokiu atveju 10 jo kūrinių pirkimą Lietuvos dailės muziejuje, vadovaujant Respublikinei (1) ir Muziejinei (9) komisijoms, galima laikyti kaip šio fakto pripažinimą.

Panašiai reiktų žiūrėti ir į Budriūnaitės darbo pirkimą Lietuvos dailės muziejuje 1993 m. Vienas dailininkės kūrinys, paskirtas Kultūros ministerijos, čia jau buvo nuo 1988-ųjų. Įdomu tai, kad iš nagrinėjamų tuometinių jaunųjų dailininkų kauniečių 1993 m. Budriūnaitės darbas buvo vienintelis, kurį įsigijo šis muziejus, rekomenduotas Muziejinės komisijos kaip tik tuo metu, kai lėšų kūriniams įsigyti ėmė stipriai mažėti. Be to, tais metais Lietuvos dailės muziejus iš Kultūros

49 Rūta Purvinaitė M. K. Čiurlionio dailės muziejuje pradėjo dirbti 1971 m. vyr. mokslinė bendradarbe Čiurlionio skyriuje, 1976 m. tapo skyriaus vedėja, 1992–1994 m. buvo direktoriaus pavaduotoja parodų reikalams; Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Fototekos ir dokumentacijos skyriaus archyvas. Atleistų darbuotojų bylos, Ap. 3, B. 66.

50 Kristinos Civinskienės interviu su Rūta Purvinate, 2012 07 23, in: K. Civinskienės archyvas [CD-ROM].

ministerijos buvo gavęs tik vieną tuomet gyvenusio ir kūręsio dailininko darbą [1 lentelė]. Taigi šis įsigijimas Lietuvos dailės muziejuje 1993 m. reikštų paties kūrinio svarbumą. Kitaip tariant, muziejus įsigydamas kūrinius neskirstė jų pagal miesto ir dailininko sąsajas.

Tęsiant vadovaujančiojo įtakos muziejuje analizę, pastebima, kad direktorių vaidmens svarbą įvardijo ir patys dailininkai, kurių paveikslai buvo perkami. Tapytojas Alfonsas Vilpišauskas pasakojo, kad jo darbus muziejus pradėjo pirkti, kai direktoriumi pradėjo dirbti jo buvęs kurso draugas Malvydas Sakalauskas⁵¹. Iš tiesų Vilpišausko darbų M. K. Čiurlionio dailės muziejus daugiausia (4) įsigijo 1988–1991 m., kai direktoriavo Sakalauskas⁵². Ankstesnės Sakalauskos, kaip Paveikslų galerijos Tapybos kolekcijos skyriaus vedėjo, pareigos kūrinių pirkimams įtakos neturėjo. Kita vertus, Vilpišauskas tik du kartus dalyvavo grupinėse parodose jo darbo Paveikslų galerijoje metu⁵³. Visgi siejant kūrinių pirkimą su bičiulyste, dokumentuose tai neatsispindi. Vilpišausko darbus pirkė Dailės fondas (vieną 1988), Kultūros ministerija (po vieną 1989 ir 1991) ir vienas 1989 m. buvo nupirktas Muziejinės komisijos sprendimu. Taigi dailininko prielaida apie direktoriaus įtaką jo paveikslų pirkimui formaliai yra susijusi tik su vienu nupirktu kūriniu. Tačiau direktoriaus vaidmuo kūrinių įsigijimams gali būti siejamas su Vilpišausko dalyvavimu Kauno dailininkų

51 Kristinos Civinskienės interviu su Alfonsu Vilpišausku, 2012 07 12, in: K. Civinskienės archyvas [CD-ROM].

52 Malvydas Sakalauskas 1979 m. buvo Paveikslų galerijos Tapybos skyriaus vedėjas, 1988–1991 – muziejaus direktorius; Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Fototekos ir dokumentacijos skyriaus archyvas, Atleistų darbuotojų bylos, ap. Ž 3, b. 45.

53 A. Vilišausko dalyvavimas grupinėse parodose Paveikslų galerijoje iki tapus grupės „Angis“ nariu: 1982 11 05 – 1983 02 28 Lietuvių tarybinė vaizduojamoji dailė (paroda, skirta TSRS 60-mečiui); 1984 12 07 – 1985 01 06 Kauno dailininkų vaizduojamosios dailės paroda, skirta tarybinės liaudies pergalės Didžiąjame Tėvynės kare 40-mečiui; 1988 04 08 – 05 02 Kauno dailininkų vaizduojamosios dailės paroda; Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Paveikslų galerijos parodų archyvas.

vaizduojamosios dailės parodoje 1988 m. Paveikslų galerijoje, po kurios ir vyko kūrinių pirkimas.

Analizuojant tyrimui parinktų dailininkų sąrašą, matyti, kad ne visų jų kūrinių yra įsigiję muziejai. Mažiausiai jie turi jaunesnės kartos dailininkų kūrinių. Tiriamuoju laikotarpiu muziejuose nebuvo an-giečio Eimučio Markūno kūrinių. 1992 m. sukurtą jo darbą M. K. Čiurlionio dailės muziejus įsigijo tik 2003-iaisiais. Jis buvo skirtas papildyti nuo 2000 m. veikusią *Lūžio kartos ir jos mokytojų* ekspoziciją. Jai pildyti, vadovaujantis jau kita kūrinių pirkimo siste-ma, M. K. Čiurlionio dailės muziejus 1998 m. įsigijo ir Rolando Karaliaus 1993 m. sukurtą darbą. Devy-nis Rimvido Jankausko-Kampo apie 1993 m. sukur-tus darbus muziejus nupirko 1997 m., o dar du 1991 ir 1992 m. darbus – 2011 metais. Tuo tarpu Lietuvos dai-lės muziejus vienintelį 1992 m. sukurtą Kampo darbą įsigijo tik 2004 m. Jis buvo skirtas Nacionalinės gale-rijos ekspozicijai papildyti⁵⁴. Karaliaus darbų Lietuvos dailės muziejuje nėra. Nė viename muziejuje nėra ir Algės Stankutės kūrinių. Pagrindine to priežastimi ga-lima įvardyti labai trumpą jos kūrybos laikotarpį. Po studijų Vilniuje į Kauną Stankutė grįžo 1982 m. Jos, kaip ir kitų bendrakursių tapytojų – Vaitkūno, Vela-niškytės, Varkulevičiaus, kūrybinis pakilimas įvyko Dailininkų sąjungos išnuomotoje Barboros ir Vlado Didžiokų sodyboje Dovainonyse. Tačiau jau 1988 m. Stankutė išvažiavo gyventi į Alsėdžius. Ten pasinėrė į šeimos gyvenimą ir „ryšiai su 9 deš. dailininkų karta visai nutrūko“⁵⁵.

54 „2004 m. Lietuvos dailės muziejaus įsigyti eksponatai: XX a. 10 deš. dailės kūriniai, skirti Nacionalinės galerijos ekspozicijai papildyti“, in: *Lietuvos dailės muziejaus interneto svetainė* [interaktyvi], [žiūrėta 2014-01-15], http://www.ldm.lt/LDM/2004_ising_eksp_LDM.htm.

55 Interviu su Algimanta Stankute dailininkė pasakojo, kad į Alsėdžius išvyko 1987 m., tačiau Kauno dailės gimnazijos pusla-pyje nurodyta, kad ji mokykloje dėstė 1986–1988 m.; in: Kau-no dailės gimnazijos interneto svetainė, [interaktyvi], [žiūrėta 2014-01-15], <http://www.kadg.lt/mokykloje-deste-dailininkai>. Taigi galutinė išvykimo data būtų 1988 m., kai ji mini dukters gimimą; Kristinos Civinskienės interviu su Algimanta Stanku-te, 2013 08 17, in: K. Civinskienės archyvas [CD-ROM].

9 deš. antroje pusėje pradėjusių kurti dailininkų darbų muziejai jau nebepajėgė įsigyti dėl sumažėjusių lėšų. Kita vertus, vėlesnis jaunesnių dailininkų kūrinių įsigijimas M. K. Čiurlionio dailės muziejuje patvirtina kolekcijos formavimą, orientuotą į Kauno dailininkų kūrybos rinkimą. Nuo 1990 m. tokiems nutarimams vadovavo Daugelis. 1998 m. bei 2000 m. įrengtos XX a. antros pusės bei *Lūžio kartos ir jos mokytojų* eks-pozicijos patvirtina kaunietišką muziejaus kolekcijos kryptį.

IŠVADOS

Sovietmečiu suformuota kūrinių įsigijimo sistema buvo skirta šiuolaikinės dailės kolekcijos muziejuose rinkimui. Lietuvos dailininkai, aktyviai dalyvaujantys parodose, pagrįstai galėjo tikėtis, kad jų kūriniai bus nupirkti muziejų.

Kultūros ministerijos bei Dailės fondo įsigytų kū-rinių paskirstymai muziejams reiškė kūrinio įvertini-mą, kaip dailės istorijos palikimą. Vadovaujantis prin-cipinėmis muziejinių vertybių ir rinkinio nuostatomis „kaupiti, saugoti, restauruoti, tirti, eksponuoti bei po-puliarinti materialines ir dvasines kultūros vertybes bei gamtos objektus“, dailininkų kūriniai galėjo pasiek-ti bet kurį vėliau nacionalinį statusą įgavusį muziejų.

Visgi žymiai didesnis kauniečių kūrinių kiekis M. K. Čiurlionio dailės muziejuje rodo, kaip šalia ofi-cialiai suformuotos muziejinių įsigijimų politikos vei-kė muziejaus vidinės kūrinių komplektavimo strategi-jos, leidusios 1978–1994 m. šiam muziejui suformuoti specifinę Kauno dailės kolekciją.

M. K. Čiurlionio dailės muziejaus šiuolaikinės Kauno tapybos rinkinys liudija sovietmečiu aiškiai nedeklaruotą, tačiau sąmoningai vykdytą muziejaus kolekcijos rinkimą, orientuotą į pirmuosius įstaigos rinkinius. Lietuvių autorių kūrinių pagrindą čia su-darė Kauno meno mokyklos, arsininkų kūriniai. Jie nubrėžė tolesnes šiuolaikinių dailininkų, susijusių su Kaunu, rinkinio formavimo gaires. Tokios muziejaus

strategijos palaikymą lėmė vadovaujančiųjų nuostatos. Ilgametis direktorius Petras Stauskas tęsė Pauliaus Galaunės tradiciją remti Kauno dailininkus. Vėlesni vadovai muziejaus rinkinių krypties nepakeitė.

1978 m. atidarytoje Kauno paveikslų galerijoje rengiamos kauniečių dailininkų parodos paskatino Kultūros ministerijos bei Dailės fondo pirkimus ir kūrinių paskyrimus tai pačiai įstaigai, iš kurios parodų buvo perkama.

Lemtingu privalumu kolekcijai kaupti tapo M. K. Čiurlionio dailės muziejaus įtraukimas į Kauno miesto kultūros įstaigų centralizuotą buhalteriją, kurios sutauptytos lėšos buvo skiriamos kauniečių dailininkų kūriniam pirkti.

Gauta 2014 03 16

ŠALTINIAI

- Atleisčių darbuotojų bylos, ap. Ž 3, b. 32, 45, 15, in: Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Fototekos ir dokumentacijos skyriaus archyvas.
- Lietuvos TSR kultūros ministerijos įsakymas Nr. 501, 1979 11 23, in: Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Rinkinių apskaitos archyvas.
- Lietuvos Respublikos kultūros ir švietimo ministerijos dailės kūrinių įsigijimo lėšų paskirstymo 1994 02 sąmatos raštas M. K. Čiurlionio muziejui.
- Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas 1995 06 08, Nr. I-930 (įsigaliojo nuo 1995 06 29; nauja redakcija nuo 2003 06 20, in: *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 53-1292), 9 straipsnis.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl nacionalinio muziejaus statuso suteikimo“, 1996 07 19, Nr. 867, Vilnius.
- Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus kūrinių įsigijimo protokolai.
- Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Paveikslų galerijos parodų archyvas.
- 1995 m. Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas, 1995 06 08, Nr. I-930.
- „Dailės aukcionas Kaune – balandžio 23-įją“, in: *Kauno tiesa*, 1988 04 10.
- „Dėmesio! Aukcionas!“, in: *Kauno tiesa*, 1988 12 16.
- Kauno dailės gimnazijos interneto svetainė, [interaktyvi], [žiūrėta 2014-01-15], <http://www.kadg.lt/mokykloje-deste-dailininkai>.
- Kristinos Civinskienės interviu su Alfonsu Vilpišausku, 2012 12 29, in: K. Civinskienės archyvas [CD-ROM].
- Kristinos Civinskienės interviu su Algimanta Stankute, 2013 08 17, in: K. Civinskienės archyvas [CD-ROM].
- Kristinos Civinskienės interviu su Audrone Petrašiūnaite, 2012 07 26, in: K. Civinskienės archyvas [CD-ROM].
- Kristinos Civinskienės interviu su Aušra Vaitkūniene 2012 07 27, in: K. Civinskienės archyvas [CD-ROM].
- Kristinos Civinskienės interviu su Egle Velaniškyte, 2012 07 28, in: K. Civinskienės archyvas [CD-ROM].
- Kristinos Civinskienės interviu su Eugenijum Varkulevičiumi, 2012 07 17, in: K. Civinskienės archyvas [CD-ROM].
- Kristinos Civinskienės interviu su Laima Drazdauskaite, 2012 03 12, in: K. Civinskienės archyvas [CD-ROM].
- Kristinos Civinskienės interviu su Pelagėja Stonkiene, 2013 11 28, in: K. Civinskienės archyvas [CD-ROM].
- Kristinos Civinskienės interviu su Rolandu Karaliumi, 2012 11 20, in: K. Civinskienės archyvas [CD-ROM].
- Kristinos Civinskienės interviu su Osvaldu Daugeliu, 2013 11 22, in: K. Civinskienės archyvas [CD-ROM].
- Lietuvos dailės muziejaus rinkinių katalogas *Lietuvos tapyba (1940-1990)*, [interaktyvus], [žiūrėta 2014-01-15], http://www.ldm.lt/dailininkai/K_Lietuvos_tapyba.htm.
- Lietuvos dailininkų sąjungos fondo įstatai, 1990 05 26, in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 350, ap. 1, b. 950, l. 1.
- Lietuvos TSR kultūros ministerija, Kultūros-švietimo įstaigų valdyba, Bibliotekų ir muziejų skyrius, Įsakymai ir instrukcijos muziejinio darbo klausimais (1951-1954), in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 342, ap. 1, b. 104.
- Lietuvos TSR Liaudies Komisarų Tarybos nutarimas Nr. 35, in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 350, ap. 1, b. 1, l. 1.
- LTSR Liaudies Komisarų Tarybos nutarimas apie Dailės fondo ir kombinato „Dailė“ įsteigimą, fondo nuostatai, in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 350, ap. 1, b. 1 (14 l).
- LTSR Dailės fondo Užpirkimo komisijos vaizduojamosios dailės posėdžių protokolai, 1978-1989, in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 350.
- LTSR Tarybinių dailininkų sąjungos statusas, TSRS Dailės fondo Lietuvos skyriaus nuostatai, in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 146, ap. 1, b. 18, l. 26.
- Meno reikalų valdybos Respublikinės vaizduojamosios ir taikomosios dekoratyvinės dailės meno tarybos protokolai, in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 342.
- Respublikinės vaizduojamosios ir taikomosios dekoratyvinės dailės meno tarybos protokolai, 1985 01 15 – 1985 12 20, in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 342, ap. 1, b. 3697.
- Respublikinės vaizduojamosios ir taikomosios dekoratyvinės dailės meno tarybos protokolai, 1978-1989, in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 342.
- Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus Meno skyriaus statutas, 1936 10 22, in: Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Fototekos ir dokumentacijos skyriaus archyvas.
- Положение о республиканских художественных фондах Художественного Фонда Союза ССР, in: Lietuvos literatūros ir meno archyvas, f. 350, ap. 1, b. 1, l. 8.

LITERATŪRA

- Andriuškevičius Alfonsas, Marcišauskytė-Jurašienė Jolanta, *Pro A. A. prizmę. Alfonsas Andriuškevičius kalbasi su Jolanta Marcišauskyte-Jurašiene*, Vilnius: Modernaus meno centras, 2013.
- Banytė Miglė, „Svajonės pildosi“, in: *Istorijos štrichai. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus 1921–2011*, sud. Daina Kamarauskienė, Kaunas, 2011, p. 8–56.
- Jasevičiūtė Violeta, „Dailininkas Adolis Jonas Krištopaitis“, in: *Žiemgala*, [interaktyvus], 2000/1, [žiūrėta 2014-01-15], <http://www.ziemgala.lt/lt/zurnalas-ziemgala/ziemgala-20001/dailininkas-adolis-jonas-kristopaitis>.
- Macijauskienė Marija, „Kas jau padaryta, tai padaryta“, in: *XXI amžius*, [interaktyvus], 2009 10 28, Nr. 76 (1768), [žiūrėta 2014-01-15], http://www.xxiamzius.lt/numeriai/2009/10/28/atmi_01.html.
- Mulevičiūtė Jolita, „Meninių principų pokyčiai devintojo dešimtmečio tapyboje“, in: *Šiuolaikinės lietuvių dailės horizontai*, Vilnius: Kultūros ir meno institutas, 1992, p. 34–55.
- Plattner Stuart, *High Art Down Home, An Economic Ethnography of a Local Art Market*, The University of Chicago Press, 1996.
- Pommerehne Werner W., Feld Lars P., „The Impact of Museum Purchase on the Auction Prices of Paintings“, in: *Journal of Cultural Economics*, 1997, vol. 21, issue 3, p. 249–271.
- Trilupaitytė Skaidra, „Pamąstymai apie auksinę kolekciją“, in: *Dailė*, 2011, Nr. 2, p. 4–6.

KAUNAS PAINTERS' ARTWORKS IN LITHUANIAN MUSEUMS IN 1978-1994

Kristina Civinskienė

KEYWORDS: collection, national, museum status, system of acquiring artworks.

SUMMARY

The article analyses the politics of museum acquisitions and the prevalence of Kaunas painters' works in the two largest Lithuanian museums dedicated to fine arts – M. K. Čiurlionis National Museum of Art and Lithuanian Art Museum.

The conditions and strategies of forming museum collections allowed the M. K. Čiurlionis National Museum of Art to acquire an exceptional Kaunas art collection in 1978-1994.

The boundaries of this time period are outlined by certain factors of Kaunas cultural life. In 1978 the State M. K. Čiurlionis Museum of Art (nowadays – M. K. Čiurlionis National Museum of Art) opened an affiliate – the Pictures Gallery. Instantly, the Pictures Gallery held yearly exhibitions of young Lithuanian artists, Kaunas artists (separate exhibitions for painters, sculptors, graphic artists), and the Lithuanian SSR Culture Ministry, Art Fund and museums centralised acquisitions were arranged after these exhibitions. After the collapse of the Soviet Union, the centralised financing of art works' acquisition was discontinued. Still, up to 1994, the financing of museums was sufficient and the quite intense acquisition of art works was conducted.

The article states that the appraisal of Kaunas painters works is evident in the acquisitions made by the Culture Ministry and Art Fund. Lithuanian Art Museum obtained Kaunas artists' works through these acquisitions. However, M. K. Čiurlionis National Museum of Art didn't limit themselves to allocated works and purposely formed the collection, directing museum funds to obtain creative works by Kaunas artists. M. K. Čiurlionis National Museum of Art gained a crucial financial advantage against Lithuanian Art Museum, when M. K. Čiurlionis National Museum's inclusion into the accounting system of Kaunas city cultural institutions allowed more funding for artwork acquisition.